

บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาบทนำ ประวัติ ความเป็นมา แนวคิด ทฤษฎีของเกษตรพันธะสัญญาและความเป็นมาของประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กฎหมายไทยเกี่ยวกับเกษตรพันธะสัญญา มาตรการทางกฎหมายเพื่อนำเกษตรพันธะสัญญามาใช้ส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการทำเกษตรพันธะสัญญาในประเทศไทยและการนำเกษตรพันธะสัญญามาใช้เพื่อส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนมาแล้ว ในบทนี้จะประกอบด้วยเนื้อหาสองส่วน ได้แก่บทสรุปและข้อเสนอแนะ

บทสรุป

ประเทศไทยมีที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ สภาพภูมิอากาศ และสิ่งแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการทำเกษตรกรรม ประกอบกับสินค้าเกษตรเป็นสินค้าที่ใช้ไปหมดไป ความต้องการสินค้าเกษตรจึงมีอยู่เสมอและต่อเนื่องไม่ขาดสาย เพราะมนุษย์ไม่สามารถขาดปัจจัยในการดำรงชีวิตได้ และเกษตรกรในประเทศไทยยังมีปัญหาท้องถิ่นที่สามารถพัฒนาสินค้าเกษตรไทยให้ก้าวหน้าอีกด้วย ดังนั้นจึงควรส่งเสริมให้ประชาชนในประเทศประกอบอาชีพเกษตรกรรม โดยทำให้เกษตรกรได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าจากการทำเกษตรกรรม ประกอบกับเหตุผลที่ว่าหากประเทศไทยมีผู้ประกอบอาชีพเกษตรกรรมที่สามารถเป็นแหล่งอาหารที่หล่อเลี้ยงประชาชนในประเทศแล้ว ก็เป็นหลักประกันได้ว่าประเทศไทยจะไม่ขาดแคลนอาหารไม่ว่าสภาพเศรษฐกิจจะเป็นอย่างไรก็ตาม

เกษตรพันธะสัญญา หมายถึงสัญญาต่างตอบแทนที่สร้างขึ้นระหว่างเกษตรกรและบริษัท โดยการตกลงกันไว้ล่วงหน้า ให้เกษตรกรต้องทำการผลิตผลผลิตทางการเกษตรและจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรให้แก่บริษัทตามวิธีการและเงื่อนไขที่กำหนดไว้ในสัญญา การทำเกษตรพันธะสัญญาในปัจจุบันของไทย จากการศึกษาคำสั่งการเลี้ยงปลาในกระชัง การปลูกข้าวโพดพันธุ์การเลี้ยงสุกร และการเลี้ยงไก่เนื้อและไก่ไข่ พบว่าสามารถแยกรูปแบบของการทำเกษตรพันธะสัญญาได้ 3 รูปแบบ คือ

1. เกษตรพันธะสัญญาแบบจ้างผลิต มีลักษณะดังนี้คือ เมื่อเกษตรกรตกลงทำเกษตรพันธะสัญญากับบริษัท บริษัทจะส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปสำรวจโรงเรือนหรือพื้นที่ที่จะทำการเกษตร เกษตรกรต้องเป็นผู้จัดเตรียมโรงเรือนหรือที่ดินตามแบบหรือคำแนะนำของบริษัท เมื่อเกษตรกรเตรียมโรงเรือนหรือที่ดินเรียบร้อยแล้ว บริษัทจะทำการส่งพันธุ์และปัจจัยการผลิต เช่น อาหารสัตว์ ยารักษาโรค วัคซีน ปุ๋ย ตามที่บริษัทกำหนดไว้ซึ่งจะสอดคล้องกับจำนวนพันธุ์ที่ได้รับ ในการผลิต เกษตรกรต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและคำแนะนำของพนักงานบริษัท เกษตรกรต้องเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินการ เช่น ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้า ค่าแรงงาน ค่าบำรุงรักษา เมื่อสินค้าทางการเกษตรที่จ้างผลิตได้ขนาดตามที่บริษัทต้องการ บริษัทจะมารับผลผลิตที่ได้มาตรฐานตามที่บริษัทกำหนดกลับไป จากนั้นจะจ่ายค่าจ้างผลิตให้กับเกษตรกร โดยคิดตามจำนวนผลผลิตที่ได้ตามราคาที่ได้ตกลงกันไว้ล่วงหน้า ซึ่งตามวิทยานิพนธ์นี้ ได้แก่ การเลี้ยงสุกรแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกสุกรขุน การเลี้ยงสุกรขุน การเลี้ยงไก่เนื้อ

2. เกษตรพันธะสัญญาแบบประกันราคา มีลักษณะดังนี้คือเมื่อเกษตรกรตกลงทำเกษตรพันธะสัญญากับบริษัท บริษัทจะส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปสำรวจโรงเรือนหรือพื้นที่ที่จะทำการเกษตร เกษตรกรต้องเป็นผู้จัดเตรียมโรงเรือนหรือที่ดินตามแบบหรือคำแนะนำของบริษัท เมื่อเกษตรกรดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว บริษัทจะจัดส่งพันธุ์พืชหรือสัตว์และปัจจัยการผลิตให้กับเกษตรกรโดยการจำหน่ายในราคาที่ตกลงกันไว้ เกษตรกรจะต้องทำการเกษตร เช่น เพาะปลูก เลี้ยงสัตว์ ตามคำแนะนำของบริษัทและรับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น ค่าพันธุ์ ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต เช่น อาหาร ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง วัคซีน ค่าแรงงาน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อเกษตรกรทำการผลิตจนได้ผลผลิตตามเกณฑ์ที่กำหนด บริษัทจะรับซื้อผลผลิตในราคาประกันตามสัญญาหรือเงื่อนไขที่ได้ตกลงไว้ ซึ่งตามวิทยานิพนธ์นี้ ได้แก่ การปลูกข้าวโพดพันธุ์ การเลี้ยงสุกรแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกสุกรขุน การเลี้ยงสุกรขุน การเลี้ยงไก่เนื้อ การเลี้ยงไก่ไข่

3. เกษตรพันธะสัญญาแบบประกันตลาด มีลักษณะดังนี้คือ เมื่อเกษตรกรตกลงทำเกษตรพันธะสัญญากับบริษัท บริษัทจะส่งเจ้าหน้าที่เข้าไปสำรวจโรงเรือนหรือพื้นที่ที่จะทำการเกษตร เกษตรกรต้องเป็นผู้จัดเตรียมโรงเรือนหรือที่ดินตามแบบหรือคำแนะนำของบริษัท เมื่อเกษตรกรดำเนินการเสร็จเรียบร้อยแล้ว บริษัทจะกำหนดจำนวนสินค้าทางการเกษตรที่ต้องการให้เกษตรกรผลิต เกษตรกรจะต้องใช้พันธุ์และปัจจัยการผลิต จากนั้นมีทั้งที่บริษัทกำหนดให้เกษตรกรต้องใช้ปัจจัยการผลิตจากบริษัท และให้เกษตรกรเป็นผู้จัดหาปัจจัยการผลิตเอง ต้องปฏิบัติตามคำแนะนำของบริษัทอย่างเคร่งครัด เกษตรกรเป็นผู้รับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการดำเนินงาน เช่น ค่าพันธุ์ ปัจจัยที่ใช้ในการผลิต เช่น อาหาร ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง วัคซีน ค่าแรงงาน ค่าน้ำ ค่าไฟฟ้าและอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องเมื่อได้ผลผลิตตามความต้องการของบริษัทแล้ว ซึ่งเป็นไปตามข้อตกลงระหว่างเกษตรกร

กับบริษัท บริษัทจะเป็นผู้รับผิดชอบหาตลาดหรือรับซื้อผลผลิตในราคาตลาดทั่วไป ซึ่งตามวิทยานิพนธ์นี้ ได้แก่ การเลี้ยงปลานิลในกระชัง และการเลี้ยงสุกรแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกสุกรขุน

จากการศึกษาการทำเกษตรพันธะสัญญาการเลี้ยงปลานิลในกระชัง การปลูกข้าวโพดพันธุ์ การเลี้ยงสุกรและการเลี้ยงไก่เนื้อและไก่ไข่ พบว่าในทางปฏิบัติมีการนำเกษตรพันธะสัญญามาใช้ติดกับทฤษฎีของระบบเกษตรพันธะสัญญาซึ่งนำมาใช้เพื่อรักษาระดับการส่งออกและรักษาระดับราคาของสินค้า นั่นคือทำให้สินค้าเกษตรสามารถส่งออกได้อย่างต่อเนื่องและป้องกันไม่ได้รับราคาราคาตกต่ำ แต่ในทางปฏิบัติพบว่ามีปัญหาที่เกิดจากการทำเกษตรพันธะสัญญาหลายประการสรุปได้ ดังต่อไปนี้

สรุปปัญหาที่เกิดจากการทำเกษตรพันธะสัญญาในประเทศไทย

1. ปัญหาที่สำคัญประการหนึ่งของการทำเกษตรพันธะสัญญาคือปัญหาเรื่องอำนาจต่อรอง บริษัทมีอำนาจต่อรองที่เหนือกว่า สัญญาถูกทำขึ้นโดยบริษัทเป็นผู้กำหนดรายละเอียดของสัญญาแต่ฝ่ายเดียว ซึ่งเป็นสัญญาที่เอื้อประโยชน์ให้แก่บริษัท เช่น กำหนดให้เกษตรกรต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากบริษัทเท่านั้น โดยอ้างว่าเพื่อให้ผลผลิตได้มาตรฐานตามที่บริษัทกำหนด โดยบริษัทจะทำการหักราคาปัจจัยการผลิตที่บริษัทเป็นผู้กำหนดจากเงินที่เกษตรกรจะได้รับ เกณฑ์ในการคำนวณราคาผลผลิตให้เกษตรกร บริษัทก็เป็นผู้กำหนด เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองรายละเอียดในสัญญาได้เลย

2. ปัญหาเรื่องคุณภาพของปัจจัยที่ใช้ในการผลิต ปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรพันธะสัญญาจะแตกต่างกันไปตามประเภทของพืชหรือสัตว์ที่ทำเกษตรพันธะสัญญา กรณีของการทำเกษตรพันธะสัญญาการปลูกพืช ปัจจัยการผลิตที่ใช้ได้แก่ เมล็ดพันธุ์ ปุ๋ย สารเคมี กรณีของการเลี้ยงสัตว์ต้องซื้อปัจจัยการผลิต ได้แก่ พันธุ์สัตว์ อุปกรณ์ในการเลี้ยง อาหาร ยา วิตามิน เป็นต้น จากการศึกษาปัญหาที่กล่าวไว้ข้างต้นพบว่าปัจจัยการผลิตที่บริษัทกำหนดให้เกษตรกรใช้ เช่น กรณีการเลี้ยงปลานิลในกระชัง การเลี้ยงสุกรและการเลี้ยงไก่ พบว่าบางครั้งพันธุ์สัตว์อ่อนแอไม่มีคุณภาพทำให้สัตว์ตาย อ่อนแอ ต้องใช้ยาในการรักษา เกษตรกรต้องจ่ายค่าพันธุ์สัตว์นั้น ทำให้เกษตรกรต้องเสียค่าใช้จ่ายและขาดทุน อาหารที่ใช้เลี้ยงสัตว์ไม่มีคุณภาพ เกษตรกรต้องจ่ายค่าอาหารสัตว์ในราคาปกติ แต่คุณภาพของอาหารไม่ได้มาตรฐาน ทำให้สัตว์ไม่เจริญเติบโตตามที่ควรจะเป็น ทำให้เกษตรกรสูญเสียรายได้ ทั้ง ๆ ที่ต้องใช้แรงงานอย่างเข้มข้นในการเลี้ยงดูแลสัตว์

3. ปัญหาเรื่องราคาของปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรพันธะสัญญา พบว่าบริษัทกำหนดให้เกษตรกรต้องซื้อปัจจัยการผลิตจากบริษัท โดยจะให้เกษตรกรนำปัจจัยการผลิตไปใช้ก่อน แล้วบริษัทจะหักราคาปัจจัยการผลิตจากเงินค่าตอบแทนการผลิตที่เกษตรกรจะได้รับ ราคาปัจจัยการผลิตถูกกำหนดโดยบริษัท เช่น กรณีของการเลี้ยงปลานิลในกระชังพบว่าอาหารปลาที่บริษัท

นำมาให้เกษตรกรมีราคาแพงกว่าท้องตลาด 30 บาท ต่อกระสอบ ยาและเวชภัณฑ์สูงกว่าราคาตลาด ร้อยละ 40-50 กรณีการปลูกข้าวโพดฝักอ่อนก็พบว่าปัญหาที่สำคัญที่สุดคือปัญหาเกี่ยวกับปุ๋ยและสารเคมีราคาแพง กรณีการเลี้ยงสุกรพบว่าราคาอาหารแพงตลอดปี ซึ่งหากราคาปัจจัยที่ใช้การผลิตมีราคาสูงย่อมส่งผลต่อรายได้ที่เกษตรกรจะได้รับน้อยลง เพราะรายได้ของเกษตรกรดูจากราคาผลผลิตที่ได้รับจากบริษัทหักค่าใช้จ่าย (ปัจจัยการผลิต) นั้นเอง

4. ปัญหาเรื่องเงินทุน การทำเกษตรพันธะสัญญาต้องมีการลงทุน เช่น การเลี้ยงปลานิลในกระชัง เกษตรกรต้องมีกระชังเป็นของตัวเอง การปลูกข้าวโพดฝักอ่อน เกษตรกรต้องมีที่ดินและค่าใช้จ่ายในการเตรียมดิน การเลี้ยงสุกรและการเลี้ยงไก่ เกษตรกรต้องมีโรงเรือนสำหรับใช้เลี้ยงสัตว์ ซึ่งต้องใช้เงินลงทุนเป็นจำนวนมาก เกษตรกรไม่มีเงินลงทุนจึงต้องกู้ยืมเงินมาลงทุน หากบริษัทเลิกประกอบกิจการหรือเลิกสัญญากับเกษตรกร เกษตรกรต้องชำระหนี้คืนเงินและดอกเบี้ยที่กู้ยืมมาทั้งหมดแต่เพียงฝ่ายเดียว บริษัทไม่ได้รับผิดชอบในเงินลงทุนนี้ด้วยเลย

5. ปัญหาเรื่องการรับภาระความเสี่ยงในการผลิตจากการทำเกษตรพันธะสัญญา พบว่าภาระความเสี่ยงทั้งที่เกิดจากธรรมชาติ เช่น น้ำท่วม ฝนแล้ง โรคระบาด ไฟไหม้ และที่เกิดจากปัจจัยการผลิตไม่ได้คุณภาพ ไฟฟ้าดับ มลพิษ การขโมยผลผลิต เกษตรกรต้องเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด ซึ่งไม่เป็นธรรมกับเกษตรกร

6. ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการรับซื้อผลผลิต บริษัทไม่มารับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรตามที่กำหนดไว้ ทำให้เกษตรกรต้องให้อาหารสัตว์ ใช้แรงงานในการผลิตเพิ่มขึ้น แต่ผลตอบแทนกลับลดลง เช่น กรณีของการเลี้ยงปลานิลในกระชัง การมาจับปลาเลยเวลาที่กำหนด ทำให้ปลาตัวใหญ่กว่าเกณฑ์ที่กำหนด บริษัทกดราคารับซื้อโดยอ้างว่าปลาตัวใหญ่ไม่เป็นที่นิยม กรณีของการเลี้ยงไก่ บริษัทไม่มาจับไก่ในเวลาที่กำหนด เกษตรกรจึงต้องให้อาหารไก่ ต่อมาเมื่อบริษัทมาจับไก่พบอาหารในกระเพาะ จึงหักราคาไก่ที่ซื้ออ้างว่าเกษตรกรทำให้ไก่น้ำหนักมากขึ้น ทำให้เกษตรกรเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น แต่ได้รับผลตอบแทนน้อย จึงไม่เป็นธรรมกับเกษตรกร

7. ปัญหาเรื่องผลตอบแทน ในการทำเกษตรพันธะสัญญาทุกประเภท เกษตรกรต้องใช้แรงงานอย่างเข้มข้น ดูแลเอาใจใส่อย่างพิถีพิถัน เพื่อให้ผลผลิตออกมามีคุณภาพ เกษตรกรหวังว่าจะได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่า แต่ปรากฏว่ากรณีของการเลี้ยงสัตว์ หากคำนวณค่าแรงงาน ค่าไฟฟ้า ค่าเสื่อมราคา ค่าปัจจัยการผลิตแล้ว เกษตรกรต้องขาดทุน ส่วนกรณีของการปลูกพืชก็มีรายได้น้อย ไม่คุ้มกับการทุ่มเทใช้แรงงานอย่างเข้มข้นและการดูแลเอาใจใส่ของเกษตรกร ซึ่งไม่เป็นธรรมกับเกษตรกร

เมื่อพิจารณากฎหมาย ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา ซื้อขาย จ้างแรงงาน จ้างทำของ พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540

พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ.2542 และ พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.2553 พบว่า

1. จากการพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยนิติกรรมสัญญา ซื้อขายจ้างแรงงาน จ้างทำของ พบว่าเกษตรพันธะสัญญาเป็นสัญญาอย่างหนึ่ง แต่มิใช่สัญญาซื้อขาย ตามมาตรา 453 สัญญาจ้างแรงงานตามมาตรา 575 สัญญาจ้างทำของตามมาตรา 587 และเป็นสัญญาต่างตอบแทนตามมาตรา 369 ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งปฏิบัติการชำระหนี้แล้ว ย่อมมีสิทธิเรียกร้องให้อีกฝ่ายหนึ่งชำระหนี้ตอบแทนได้ แม้การแสดงเจตนาของเกษตรกรเข้าทำสัญญากับบริษัทนั้นจะเป็นเพราะเกษตรกรทราบการรับรู้รายละเอียดของสัญญา และขาดอำนาจต่อรอง ทำให้เกษตรกรถูกเอาเปรียบไม่ได้รับความเป็นธรรม ก็ไม่ทำให้สัญญานั้นเป็น โฆษะหรือ โฆษยะ สัญญานั้นสมบูรณ์ผูกพันให้เกษตรกรต้องปฏิบัติตามสัญญา หากไม่ปฏิบัติตามก็ก่อให้เกิดสิทธิแก่บริษัทฟ้องบังคับให้ปฏิบัติตามสัญญา หรือหากไม่สามารถบังคับให้เป็นตามสัญญา ก็สามารถเรียกร้องค่าเสียหายจากเกษตรกรได้ ดังนั้นบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์จึงไม่สามารถคุ้มครองเกษตรกรให้ได้รับความเป็นธรรมได้

2. พระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 แม้เกษตรพันธะสัญญาจะเป็นสัญญาสำเร็จรูปตามมาตรา 4 ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 แต่ผู้ศึกษาเห็นว่าพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวยังไม่เหมาะสมที่จะนำมาคุ้มครองการทำเกษตรพันธะสัญญาให้ได้รับความเป็นธรรมได้ เนื่องจาก

2.1 ไม่คุ้มครองการทำเกษตรพันธะสัญญาที่ทำสัญญาด้วยวาจา

2.2 การฟ้องคดีตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 เกษตรกรต้องนำคดีมาฟ้องต่อศาลเอง เกษตรกรที่ทำเกษตรพันธะสัญญาส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้น้อย ความรู้ที่น้อย และคิดว่าตนอยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าบริษัท จึงไม่กล้านำคดีมาฟ้องศาล ซึ่งไม่แน่ใจว่าจะคุ้มกับค่าใช้จ่ายที่ต้องจ้างทนายความและเสียเวลา ประกอบกับหากนำคดีมาฟ้องต่อศาลแล้ว ย่อมทำให้บริษัทไม่พอใจก่อให้เกิดผลเสียต่อเกษตรกรซึ่งอาจถูกกลั่นแกล้งหรือเลิกสัญญาจากบริษัท

2.3 การให้ศาลมีดุลพินิจในการที่จะกำหนดว่าแค่ไหนจึงจะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีนั้นอาจก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรมก็ได้ เพราะในข้อเท็จจริงเดียวกัน ผู้พิพากษาแต่ละท่านหรือแต่ละศาลอาจตัดสินหรืออาจกำหนดแตกต่างกันไปในลักษณะอัตวิสัย (subjective) ของผู้พิพากษาแต่ละท่าน ทำให้การอำนวยความสะดวกเฉพาะคดี อาจกลายเป็นการสร้างความไม่ยุติธรรมแก่ประชาชนโดยรวมไป (สนันท์ภรณ์ (จำปี) โสคติพันธ์, 2553, หน้า 485-486)

2.4 ภาระการพิสูจน์ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ.2540 ไม่ได้กำหนดไว้โดยเฉพาะจึงต้องนำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 84/1 มาใช้บังคับ ซึ่งมีหลักกฎหมายว่าคู่ความฝ่ายใดกล่าวอ้างข้อเท็จจริงเพื่อสนับสนุนคำคู่ความของตนให้คู่ความฝ่ายนั้นมีภาระการพิสูจน์ข้อเท็จจริงนั้น เกษตรกรจึงมีภาระการพิสูจน์ว่าสัญญานั้นไม่เป็นธรรมอย่างไร และแค่ไหนจึงเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณี ซึ่งพิสูจน์ได้ยาก

2.5 การที่เกษตรกรต้องนำคดีมาฟ้องจึงจะได้รับการพิจารณาจากศาลเป็นการอำนวยความสะดวกธรรมเป็นรายคดี แต่เกษตรกรส่วนใหญ่ที่ไม่ได้รับความเป็นธรรมไม่นำคดีมาฟ้อง การให้เกษตรกรต้องมาฟ้องร้องขอให้บังคับตามสัญญาเท่าที่จะเป็นธรรมและพอสมควรแก่กรณีนั้น จึงไม่สามารถที่จะคุ้มครองเกษตรกรส่วนใหญ่ที่ไม่นำคดีมาฟ้องต่อศาลได้

3. พระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ.2542 แม้พระราชบัญญัตินี้จะมีวัตถุประสงค์เพื่อแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับเสถียรภาพของราคาสินค้าเกษตรในระยะยาวและเพื่อส่งเสริมพัฒนาการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้าในประเทศไทยให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น แต่กฎหมายดังกล่าวไม่สามารถนำมาช่วยเหลือเกษตรกรผู้ทำเกษตรพันธะสัญญาได้ เนื่องจากการซื้อขายสินค้าในตลาดสินค้าเกษตรล่วงหน้าต้องเป็นสินค้าเกษตรซึ่งคณะกรรมการตลาดกำหนด ไม่รวมถึงสินค้าเกษตรทุกประเภท ซึ่งประกอบกับการการทำเกษตรพันธะสัญญา เกษตรกรต้องทำการผลิตผลผลิตทางการเกษตรตามที่บริษัทกำหนด และการจำหน่ายเกษตรกรต้องจำหน่ายให้กับบริษัท หรือได้รับความยินยอมจากบริษัทก่อน ดังนั้นจึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติการซื้อขายสินค้าเกษตรล่วงหน้า พ.ศ.2542 มาใช้ควบคุมการทำเกษตรพันธะสัญญาให้เกิดความเป็นธรรมได้

4. พระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.2553 พระราชบัญญัตินี้เป็นกฎหมายที่มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดตั้งสภาเกษตรกรขึ้น เพื่อให้สภาเกษตรกรได้มีบทบาทในการเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับนโยบายการเกษตรของประเทศ และกำกับดูแลด้านนโยบายด้านการเกษตรของประเทศให้เป็นประโยชน์ต่อเกษตรกร แต่กฎหมายดังกล่าวมิได้มีวัตถุประสงค์ที่จะให้อำนาจสภาเกษตรกรที่จะเข้ามาดูแลตรวจสอบสัญญาระหว่างเกษตรกรและบริษัทให้เกิดความเป็นธรรม และวิธีการแก้ไขหากเกิดปัญหาสัญญาที่ไม่เป็นธรรมขึ้น การควบคุมการทำเกษตรพันธะสัญญาให้มีความเป็นธรรมจึงไม่สามารถนำพระราชบัญญัติสภาเกษตรกรแห่งชาติ พ.ศ.2553 มาใช้บังคับได้

จากการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการทำเกษตรพันธะสัญญาที่ใช้บังคับในปัจจุบัน ไม่มีกฎหมายที่จะคุ้มครองเกษตรกรให้ได้รับความเป็นธรรมดังได้กล่าวไปแล้วข้างต้น จึงควรมีการบัญญัติกฎหมายขึ้นเป็นการเฉพาะเพื่อควบคุมการทำเกษตรพันธะสัญญาให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณีที่เกี่ยวข้อง

ปัญหาการนำเกษตรพันธะสัญญามาใช้ส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จะนำเกษตรพันธะสัญญามาใช้ส่งเสริมการส่งออก นำเข้าสินค้าเกษตร และส่งเสริมให้ภาคเอกชนของไทยประกอบธุรกิจให้บริการจัดหาคู่เกษตรกรและบริษัทที่ต้องการทำเกษตรพันธะสัญญาภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้อย่างไร โดยทำการศึกษากฎบัตรอาเซียน แผนงานสู่การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods: ATIGA) ความตกลงการลงทุนของอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA) และมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวเพียงพอที่จะนำมาใช้ควบคุมให้การเปิดเสรีการค้า การลงทุนให้เป็นไปด้วยความยุติธรรมได้หรือไม่

ข้อเสนอแนะ

การเกษตรกรรมเป็นอู่ข้าวอู่น้ำของประเทศ หากเกษตรกรถูกเอารัดเอาเปรียบก็จะเลิกทำเกษตรกรรม ทำให้จำนวนอาหารที่ผลิตในประเทศลดลง ซึ่งอาจส่งผลให้เกิดปัญหาขาดแคลนอาหาร และหากเกษตรกรนำที่ดินซึ่งเป็นปัจจัยที่สำคัญในการทำการเกษตรไปขายหรือนำไปปลูกสิ่งปลูกสร้างก็จะทำให้พื้นที่สำหรับการเกษตรหายไป เป็นปัญหาที่รัฐบาลควรเข้ามาแก้ไข เพื่อให้การแก้ไขปัญหาข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในการทำเกษตรพันธะสัญญาให้มีประสิทธิภาพ ผู้ศึกษาเห็นว่าควรมีกฎหมายควบคุมการทำเกษตรพันธะสัญญา โดยเฉพาะ เนื่องจากกฎหมายที่มีอยู่ปัจจุบันไม่ครอบคลุม ไม่เหมาะสมกับลักษณะการทำเกษตรพันธะสัญญา และไม่สามารถนำมาใช้บังคับให้การทำเกษตรพันธะสัญญาให้เกิดความเป็นธรรมได้ดังได้กล่าวมาแล้ว ผู้ศึกษาจึงขอเสนอให้มีการบัญญัติกฎหมายควบคุมการทำเกษตรพันธะสัญญาโดยพิจารณาในประเด็นดังต่อไปนี้ คือ เนื้อหาของกฎหมาย (Substantive) องค์กรที่กำกับดูแล (Institution) การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย (Implementation) กลไกการบังคับ (Mechanism) การบังคับใช้กฎหมาย (Enforcement)

1. เนื้อหาของกฎหมาย (Substantive)

1.1 ปัญหาเรื่องอำนาจต่อรอง เกษตรกรมีอำนาจต่อรองน้อยกว่าบริษัทเนื่องจากเกษตรกรต้องพึ่งพาบริษัทหลายประการ เช่น ปัจจัยการผลิต การรับซื้อผลผลิต ทำให้ไม่สามารถต่อรองเงื่อนไขในสัญญาได้ เกษตรกรเลือกได้แต่เพียงว่าจะทำหรือไม่ทำเกษตรพันธะสัญญาเท่านั้น จำต้องทำสัญญาที่ทำให้เกษตรกรเสียเปรียบ เป็นการยากที่จะทำให้เกษตรกรมีอำนาจต่อรองเท่ากับบริษัท การที่จะให้เกษตรกรไปฟ้องร้องดำเนินคดีกับบริษัทย่อมเสียเวลา ไม่คุ้มค่า และอาจถูกถ่วงแก้งจากบริษัทอีกด้วย ผู้ศึกษาเห็นว่าควรช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้รับความเป็นธรรมจากการทำเกษตรพันธะสัญญานั้นควรใช้มาตรการทางกฎหมายควบคุมไม่ให้บริษัททำเกษตรพันธะสัญญาที่

ไม่เป็นธรรมได้ดีกว่าให้เกษตรกรมาฟ้องคดีเอง ควรมีกฎหมายกำหนดให้การทำเกษตรพันธะสัญญาเป็นสัญญาที่มีแบบสัญญามาตรฐาน (Standard Form of Contract) และกำหนดให้การทำเกษตรพันธะสัญญาเป็นสัญญาที่ต้องถูกควบคุมโดยองค์กรที่กำหนดขึ้น เพื่อให้สามารถควบคุมบริษัทให้ไม่สามารถกำหนดข้อสัญญาต่าง ๆ ได้เนื่องจากมีอำนาจต่อรองเหนือกว่า และควบคุมการทำเกษตรพันธะสัญญาให้เกิดความเป็นธรรม (ลาวัญญ์ ถนัดศิลป์กุล) ดังที่ได้ทำการศึกษามาแล้วว่าการทำเกษตรพันธะสัญญาในประเทศไทยมี 3 รูปแบบ คือ เกษตรพันธะสัญญาแบบจ้างผลิต เกษตรพันธะสัญญาแบบประกันราคา เกษตรพันธะสัญญาแบบประกันตลาด การกำหนดแบบสัญญามาตรฐานและควบคุมแบบสัญญามาตรฐานจะประโยชน์ต่อเกษตรกรเพราะ บริษัทไม่สามารถกำหนดเงื่อนไขให้แตกต่างจากแบบที่กำหนดไว้ได้ ก็จะเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรไม่ต้องถูกเอาเปรียบจากการกำหนดข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมได้ นอกจากนี้ควรส่งเสริมให้มีการรวมกลุ่มกันของเกษตรกรอย่างเข้มแข็งเพื่อให้มีอำนาจต่อรอง หากมีความไม่เป็นธรรมเกิดขึ้น ก็ให้นำไปสู่หน่วยงานด้านที่เกี่ยวข้อง

1.2 ปัญหาเรื่องคุณภาพของปัจจัยที่ใช้ในการผลิต เนื่องจากผลิตปัจจัยการผลิตอยู่ในความรู้เห็นของบริษัทผู้ผลิตแต่เพียงฝ่ายเดียว และสิ่งที่สำคัญในการทำเกษตรกรรมของเกษตรกรเพราะหากปัจจัยการผลิตเช่นพันธุ์ อาหาร ปุ๋ย ยา วัคซีนโรค วิตามิน มีคุณภาพ ก็จะทำให้เกษตรกรได้ผลผลิตที่มีคุณภาพ ได้ผลตอบแทนคุ้มค่ากับการลงทุน จึงควรกำหนดให้บริษัทที่จำหน่ายปัจจัยการผลิตต้องผ่านตรวจสอบเกณฑ์คุณภาพของปัจจัยการผลิต เช่นพันธุ์สัตว์ เมล็ดพันธุ์ อาหาร ปุ๋ย ยา วัคซีนโรค และวิตามิน และให้มืองค์กรทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพของปัจจัยการผลิตให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด อีกทั้งเปิดโอกาสให้เกษตรกรและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถร้องเรียนเรื่องคุณภาพปัจจัยการผลิตมายังองค์กรที่ทำหน้าที่ตรวจสอบได้โดยไม่ต้องเปิดเผยข้อมูลของผู้แจ้ง เพื่อเป็นการคุ้มครองผู้ให้ข้อมูลมิให้ถูกกลั่นแกล้ง

1.3 ปัญหาเรื่องราคาของปัจจัยการผลิตในการทำเกษตรพันธะสัญญา มีราคาแพง เนื่องจากราคาปัจจัยการผลิตถูกกำหนดโดยบริษัท จึงทำให้ปัจจัยการผลิตมีราคาแพง

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์นายปรีชาเกษตรกรผู้เลี้ยงปลา กล่าวว่าต้องการความช่วยเหลือจากภาครัฐ โดยเฉพาะกรมประมงให้ทำการผลิตพันธุ์ปลาและจำหน่ายให้กับเกษตรกรในราคาถูกเช่นเดียวกับนายพรทิพย์ เกษตรกรผู้เลี้ยงปลากล่าวว่ารัฐบาลควรมีบทบาทในการช่วยเหลือเกษตรกรให้มากกว่าที่เป็นอยู่ เพราะรัฐบาลมีเอกสารและสิ่งอำนวยความสะดวกที่จะสามารถขยายพันธุ์ปลาและจำหน่ายในราคาที่เหมาะสม โดยคิดค่าใช้จ่ายจากเงินภาษี และนายพรทิพย์ยังกล่าวอีกว่ามีเหตุการณ์คล้ายกันคือ เมื่อเกษตรกรผู้ปลูกข้าวไปที่ศูนย์วิจัยข้าวของรัฐบาลและขอซื้อเมล็ดพันธุ์ เจ้าหน้าที่ศูนย์ตอบว่าศูนย์ทำการวิจัยเท่านั้น และแนะนำให้ไปซื้อเมล็ดพันธุ์จาก

บริษัทเอกชน (Bangkok Post, Online, 2011) ผู้ศึกษาเห็นว่าหากสามารถสนับสนุนให้มือเกษตรกรของ รัฐให้สามารถทำการวิจัยและผลิตพันธุ์พืชหรือพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพจำหน่ายให้กับเกษตรกร จะเป็นการช่วยให้ไม่ต้องนำเข้าปัจจัยการผลิตจากต่างประเทศ ซึ่งช่วยลดต้นทุนให้กับเกษตรกร เมื่อต้นทุน การผลิตลดลงก็จะทำให้เกษตรกรมีรายได้มากขึ้น

ส่งเสริมให้เกษตรกรทำปัจจัยการผลิตจำหน่ายเอง เช่น กรณีของนายพิรุณ ทองดี และ สมาชิกกลุ่มเกษตรกรทำน่าน้ำแพร่ จ.เชียงใหม่ ได้ริเริ่มที่จะผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดที่เป็นพันธุ์ ข้าวโพดของตนเอง ในที่สุดก็ได้พันธุ์ข้าวโพดพันธุ์ใหม่ขึ้นและจำหน่ายราคาถุงละ 400 บาท ต่อ น้ำหนัก 10 กิโลกรัม ให้ผลผลิตประมาณ 800-1,200 กิโลกรัมต่อไร่ แรกเริ่มสมาชิกกลุ่มเกษตรกร ทำน่าน้ำแพร่ทำการตลาดโดยใช้วิธีการให้เกษตรกรผู้ปลูกข้าวโพด ทดลองปลูกข้าวโพดเมล็ดพันธุ์ ของกลุ่มเกษตรกรทำน่าน้ำแพร่แล้วนำผลผลิตข้าวโพดต่อไร่มาเปรียบเทียบกับเมล็ดพันธุ์ข้าวโพด ของบริษัท ปรากฏว่าผลผลิตของเมล็ดพันธุ์จากกลุ่มเกษตรกรทำน่าน้ำแพร่มีปริมาณและคุณภาพ ใกล้เคียงกันกับผลผลิตของเมล็ดพันธุ์จากบริษัท แต่จุดต่างที่สำคัญคือราคาจำหน่ายต่อถุงที่มีความ ต่างกันมาก ซึ่งราคาจำหน่ายเมล็ดพันธุ์ข้าวโพดต่อถุงของกลุ่มเกษตรกรถูกกว่าของบริษัทเกือบ เท่าตัว (FAIR Contract FREE Farming ปลดแอกเกษตรกรจากพันธนาการ, ออนไลน์, 2554) ถ้า หากรัฐไม่สามารถผลิตปัจจัยการผลิตจำหน่ายแก่เกษตรกรได้ ควรให้องค์กรทำหน้าที่ตรวจสอบ คุณภาพของปัจจัยการผลิตกำหนดราคากลางที่เหมาะสมสำหรับการปัจจัยการผลิตด้วย

1.4 ปัญหาเรื่องเงินทุน การทำเกษตรพันธะสัญญาการเลี้ยงสัตว์ต้องมีการลงทุนสร้าง โรงเรือน และซื้ออุปกรณ์ในการเลี้ยงสูง เช่น การเลี้ยงปลาในกระชัง หากบริษัทเล็กประกอบ กิจการหรือเล็กสัญญากับเกษตรกร เกษตรกรต้องชำระหนี้ต้นทุนและดอกเบี้ยที่กู้ยืมมาทั้งหมดแต่ เพียงฝ่ายเดียว หากการทำเกษตรพันธะสัญญาใดที่เกษตรกรต้องลงทุนสร้างโรงเรือน และซื้อ อุปกรณ์ในการเลี้ยงสูงควรกำหนดระยะเวลาที่ต้องผูกพันตามสัญญาด้วย และกำหนดเบี้ยปรับ สำหรับฝ่ายที่ผิดสัญญาไว้ด้วย เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรให้ได้ทำเกษตรพันธะสัญญาจนคุ้มค่า และได้ประโยชน์จากการทำเกษตรพันธะสัญญา

1.5 ปัญหาเรื่องการรับประกันความเสี่ยงในการผลิตจากการทำเกษตรพันธะสัญญา พบว่า เกษตรกรต้องเป็นผู้รับผิดชอบในความเสียหายที่เกิดขึ้นทั้งหมด ภาครัฐควรมีส่วนช่วยเหลือ เกษตรกร รัฐต้องช่วยเหลือเกษตรกรทางด้านการให้ข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องและรวดเร็ว เพื่อช่วยให้ เกษตรกรสามารถวิเคราะห์ความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้น เช่น การให้ข้อมูลด้านสภาพอากาศที่เปลี่ยนแปลง จะช่วยให้เกษตรกรสามารถวางแผนการผลิตในเวลาที่เหมาะสมได้ ลดความเสียหายที่เกิดจากภัย ธรรมชาติได้ และโดยส่งเสริมให้มีการรับประกันภัยผลผลิตทางการเกษตรที่เกิดจากการทำเกษตร

พันธะสัญญาและให้เกษตรกรและบริษัทซึ่งเป็นคู่สัญญามีหน้าที่ช่วยกันชำระเบี้ยประกันภัย เพื่อเป็นการช่วยเหลือเกษตรกรเมื่อเกิดความเสียหายขึ้นแก่ผลผลิตของเกษตรกร

1.6 ปัญหาเรื่องระยะเวลาในการรับซื้อผลผลิต บริษัทไม่มารับซื้อผลผลิตจากเกษตรกรตามที่กำหนดไว้ แก้ไขโดยการกำหนดระยะเวลาการรับซื้อผลผลิตที่แน่นอนไว้ในสัญญา หากบริษัทผิดสัญญา ให้กำหนดค่าปรับที่บริษัทต้องชำระไว้ในสัญญาด้วย

1.7 ปัญหาเรื่องผลตอบแทน ในการทำเกษตรพันธะสัญญาทุกประเภท เกษตรกรต้องใช้แรงงานอย่างเข้มข้น ดูแลเอาใจใส่อย่างพิถีพิถัน เพื่อให้ผลผลิตออกมามีคุณภาพ เกษตรกรจึงควรได้รับค่าตอบแทนที่คุ้มค่า แต่ราคาการรับซื้อผลผลิตถูกบริษัทกำหนดมาแล้ว เกษตรกรไม่มีอำนาจต่อรองเรื่องราคาตามความประสงค์ได้ เกษตรกรเลือกได้แต่จะทำหรือไม่ทำสัญญากับบริษัทเท่านั้น ภาครัฐจึงควรเข้ามาช่วยเหลือเกษตรกร โดยการกำหนดราคาขั้นต่ำในการรับซื้อผลผลิตจากการทำเกษตรพันธะสัญญาทั้ง 3 รูปแบบ แยกตามประเภทของผลผลิตที่เกิดจากการทำเกษตรพันธะสัญญา

2. องค์กรที่กำกับดูแล (Institution) จากที่ผู้ศึกษาได้เสนอว่าควรมีการบัญญัติกฎหมายเพื่อควบคุมการทำเกษตรพันธะสัญญาโดยเฉพาะ จึงต้องมีการกำหนดให้มีองค์กรที่ทำหน้าที่ควบคุมให้ผู้ที่เกี่ยวข้องปฏิบัติตามกฎหมาย เพราะในเนื้อหากฎหมายที่ผู้ศึกษาเสนอให้มีการบัญญัติขึ้น ต้องมีองค์กรที่ทำหน้าที่กำหนดแบบสัญญามาตรฐานและควบคุมตรวจสอบการทำตามแบบสัญญามาตรฐาน องค์กรที่ทำหน้าที่กำหนดราคาขั้นต่ำในการรับซื้อผลผลิตจากการทำเกษตรพันธะสัญญา ตรวจสอบระยะเวลาการทำสัญญาจากการทำเกษตรพันธะสัญญา องค์กรทำหน้าที่ตรวจสอบคุณภาพของปัจจัยการผลิตให้เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด องค์กรที่ทำหน้าที่ช่วยเหลือเกษตรกรโดยผลิตปัจจัยการผลิต เช่น พันธุ์พืชหรือสัตว์ จำหน่ายให้กับเกษตรกรในราคาขอมเยา หากไม่สามารถผลิตได้ก็กำหนดราคากลางที่เหมาะสมสำหรับการปัจจัยการผลิต องค์กรที่จะทำหน้าที่รับประกันภัยพืชผล เป็นต้น

เนื่องจากพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ.2545 ในหมวด 7 มาตรา 18 และพระราชกฤษฎีกาโอนกรมป่าไม้ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ ไปเป็นกรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการปรับปรุงอำนาจหน้าที่และกิจการของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กรมป่าไม้ และกรมอุทยานแห่งชาติสัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พ.ศ.2546 ได้กำหนดอำนาจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ไว้ดังนี้ “กระทรวงเกษตรและสหกรณ์มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับการเกษตรกรรม การจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาระบบชลประทาน ส่งเสริมและพัฒนาเกษตรกร ส่งเสริมและพัฒนาระบบสหกรณ์ รวมตลอดทั้งกระบวนการผลิตและสินค้าเกษตรกรรมและราชการอื่นที่กฎหมายกำหนดให้

เป็นอำนาจหน้าที่ของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์หรือส่วนราชการที่สังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์” (กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ออนไลน์, ม.ป.ป.)

จากอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายดังกล่าว การดูแลการทำเกษตรพันธะสัญญาควรเป็นหน้าที่ของหน่วยงานที่ตั้งขึ้นใหม่โดยเฉพาะเพื่อทำหน้าที่ควบคุมการทำเกษตรพันธะสัญญา ไม่ให้บริษัททำสัญญาที่ทำให้เกษตรกรเสียเปรียบเกินสมควรและไม่เป็นธรรมต่อเกษตรกรควรอยู่ภายใต้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

3. การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย (Implementation) เพื่อให้การบังคับให้เป็นไปตามกฎหมายมีประสิทธิภาพ ควรมีการกำหนดขั้นตอนการดำเนินการหากมีการฝ่าฝืนต่อกฎหมายที่บัญญัติขึ้นมา ให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์กำหนดให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ที่เกิดเหตุให้ มีทำหน้าที่รับเรื่องร้องทุกข์จากเกษตรกรหรือบริษัทหากมีการละเมิดต่อกฎหมาย เพื่อให้อำนวยความสะดวกให้แก่เกษตรกรไม่ต้องเดินทางไกล ประหยัดค่าใช้จ่าย จากนั้นให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการพิจารณาวินิจฉัย และให้สิทธิคุ้มครองที่ไม่เห็นด้วยนำคดีมาฟ้องต่อศาลได้ภายในเวลาที่กำหนด แต่หากไม่นำคดีมาฟ้องต่อศาลก็ถือว่าคำสั่งของเจ้าหน้าที่เป็นที่สุด และกรณีของปัจจัยการผลิตไม่มีคุณภาพ ก็ให้เจ้าหน้าที่ของหน่วยงานดังกล่าวดำเนินการตรวจสอบ หากเป็นความจริงก็ให้เจ้าหน้าที่ดำเนินการฟ้องคดีแทนผู้ที่มาแจ้งและไม่เปิดเผยข้อมูลของผู้แจ้ง

4. กลไกการบังคับ (Mechanism) หากเป็นความผิดทางแพ่งเมื่อศาลพิพากษาให้บริษัทหรือเกษตรกรต้องรับผิดชอบใช้ค่าเสียหายก็เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานบังคับคดี กระทรวงยุติธรรมบังคับให้เป็นไปตามคำพิพากษาหรือคำสั่งตามประมวลวิธีพิจารณาความแพ่ง หากเป็นความผิดอาญาก็เป็นหน้าที่ของเจ้าพนักงานราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรมเป็นผู้บังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย

5. การบังคับใช้กฎหมาย (Enforcement) ดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าการกำหนดโทษให้เหมาะสมกับการละเมิดต่อกฎหมาย ซึ่งจะทำให้ผู้ที่เกี่ยวข้องเกรงกลัว ไม่กล้าละเมิดต่อกฎหมายตามคัมภีร์พระธรรมศาสตร์ได้กำหนดเรื่องของการลงโทษไว้ดังต่อไปนี้ “...หากทัณฑ์ได้ถูกกำหนดลงอย่างเหมาะสม หลังการพิจารณาอย่างถูกต้องแล้ว มันจะทำให้ประชาชนทั้งผองมีแต่ความสุข ทว่าหากมันถูกกำหนดลงโดยปราศจากการตรวจสอบพิจารณา ทัณฑ์จะทำลายล้างทุกสรรพสิ่ง” นั้น แสดงให้เห็นว่าการทำผิดกฎหมายต้องลงทัณฑ์ เพื่อรักษาธรรมให้คงอยู่ และการลงทัณฑ์ก็เพื่อรักษาความยุติธรรมไว้ (แสวง บุญเฉลิมวิภาส, 2549, หน้า 3)

ผู้ศึกษาเห็นว่าควรกำหนดโทษหากมีการฝ่าฝืนต่อกฎหมายควรมีทั้งโทษทางแพ่งและโทษทางอาญา เช่น กรณีที่ตรวจสอบพบว่าปัจจัยการผลิตมีคุณภาพต่ำกว่าที่กฎหมายกำหนด ให้ถือว่าบริษัทหลอกลวงผู้อื่นหรือปกปิดข้อเท็จจริงที่ควรจะบอกให้แจ้ง เป็นความผิดข้อ โกงตามประมวลกฎหมายอาญา และกำหนดจำนวนค่าปรับหากมีการฝ่าฝืนบทบัญญัติทางแพ่ง เป็นต้น

การนำเกษตรพันธะสัญญามาใช้ส่งเสริมการค้าสินค้าเกษตรภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากการศึกษากฎบัตรอาเซียน แผนงานสู่การรวมตัวเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods: ATIGA) ความตกลงการลงทุนของอาเซียน (ASEAN Comprehensive Investment Agreement: ACIA) พบว่า

หากต้องการนำเกษตรพันธะสัญญามาใช้ส่งเสริมการส่งออกและนำเข้าสินค้าเกษตรได้ โดยอาศัยความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน (ASEAN Trade in Goods: ATIGA) เนื่องจากความตกลงดังกล่าวข้อ 19 (1) ได้กำหนดให้กลุ่มประเทศสมาชิกจะต้องยกเลิกอากรขาเข้าของสินค้าทุกรายการที่มีการค้าระหว่างประเทศสมาชิกภายในปี ค.ศ.2010 (พ.ศ.2553) สำหรับประเทศสมาชิกอาเซียน 6 ประเทศได้แก่บรูไน คารุสชาลาม อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ สิงคโปร์ ไทย และภายใน ค.ศ.2015 (พ.ศ.2558) โดยมีความยืดหยุ่นให้ถึงปี ค.ศ.2018 (พ.ศ.2561) สำหรับประเทศกัมพูชา ลาว พม่า และเวียดนาม จึงทำให้การค้าปราศจากอุปสรรคทางการค้าด้านภาษี ส่วนการกำจัดอุปสรรคทางการค้าที่มีใช้ภาษีได้กำหนดไว้ในข้อ 40 ของความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน นอกจากนี้บทบัญญัติว่าด้วยการอำนวยความสะดวกทางการค้าของพิธีการศุลกากรต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง กับสินค้าที่มีการค้าขายกัน มาตรฐานกฎระเบียบทางเทคนิคและกระบวนการตรวจสอบและรับรองของประเทศสมาชิกเพื่อปรับมาตรฐานแห่งชาติของแต่ละประเทศ มาตรการสุขอนามัยและสุขอนามัยพืชมาตรการเยียวยาทางการค้าเหล่านี้ล้วนแต่เป็นไปเพื่อส่งเสริมให้เกิดการค้าสินค้าที่เป็นไปโดยเสรีทั้งสิ้น

ในส่วนที่ต้องการส่งเสริมการประกอบธุรกิจการให้บริการจัดหาคู่เกษตรกรและบริษัทที่ต้องการจะทำเกษตรพันธะสัญญานั้น ในความตกลงการลงทุนของอาเซียนข้อ 3(3) ครอบคลุมการเปิดเสรีการลงทุนใน 5 สาขาได้แก่ เกษตร ประมง ป่าไม้ เหมืองแร่ อุตสาหกรรมการผลิต และกิจการบริการที่เกี่ยวข้องกับ 5 สาขาดังกล่าวข้างต้น การประกอบธุรกิจการให้บริการจัดหาคู่เกษตรกรและบริษัทที่ต้องการจะทำเกษตรพันธะสัญญานั้นเป็นกิจการบริการที่เกี่ยวข้องกับการทำ การเกษตร ภาคเอกชนของไทยจึงสามารถอาศัยความตกลงการลงทุนของอาเซียนประกอบธุรกิจดังกล่าวได้

นอกจากนี้ความตกลงการลงทุนของอาเซียนยังมีประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมที่เปิดเสรีการลงทุนด้านการเกษตรดังนี้ จากการศึกษาความตกลงการลงทุนของอาเซียน ข้อ 3(1) และนิยามของผู้ลงทุนในข้อ 4 ทำให้ทราบว่านักลงทุนที่ได้รับความคุ้มครองตามความตกลงที่ว่าด้วยการลงทุนอาเซียนมีทั้งนักลงทุนที่เป็นบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลของรัฐสมาชิก และนิติบุคคลต่างด้าวซึ่งได้ลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียนด้วย การเปิดเสรีการลงทุนดังกล่าวจะเปิด

โอกาสให้นักลงทุนต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียนได้โดยเสรี และในข้อ 5 กำหนดให้ประเทศไทยจะต้องให้การปฏิบัติต่อผู้ลงทุน และการลงทุนของรัฐสมาชิกอื่น ซึ่งการอนุเคราะห์ที่ไม่ดีไปกว่าที่ให้แก่ผู้ลงทุนของไทย ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้นักลงทุนต่างชาติที่ใช้นักลงทุนในประเทศสมาชิกอาเซียนเข้ามาลงทุนในอาเซียนได้ด้วย แม้จะสามารถกำหนดข้อสงวนไว้ได้ แต่เมื่อถึงพ.ศ.2558 ซึ่งมีการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก็ต้องยกเลิกข้อสงวนและเปิดเสรีการลงทุนทุกส่วน ซึ่งการเปิดเสรีทางการเกษตรก็จะทำให้นักลงทุนจากต่างประเทศสามารถเข้ามาลงทุนทำการเกษตรในประเทศไทยได้ ซึ่งต้องมีการแข่งขันที่เข้มข้นอาจก่อให้เกิดปัญหาการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรมได้ทั้งในเรื่องของการค้าสินค้าในความตกลงการค้าสินค้าของอาเซียน และในเรื่องของการลงทุน ตามความตกลงการลงทุนของอาเซียนก็ไม่ได้กล่าวถึงมาตรการทางกฎหมายที่จะมาควบคุมการค้าเสรีให้เกิดความเป็นธรรม ซึ่งปัญหาดังกล่าวเป็นปัญหาที่สำคัญมาก จึงควรศึกษาหามาตรการทางกฎหมายเพื่อควบคุมการเปิดเสรีทางการค้าและการลงทุนภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

จากการศึกษาบทความของอาจารย์ลาวัณย์ ถนัดศิลป์ เรื่อง The Harmonisation of ASEAN: Competition Laws and Policy from an Economic Intergration Perspective ทำให้ทราบว่า ข้อเสนอรูปแบบทางเลือกลำดับสำหรับกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องการแข่งขันทางการค้า/กฎหมายต่อต้านการผูกขาดมีดังต่อไปนี้

1. The WTO model เป็นข้อตกลงระหว่างประเทศ ซึ่งเป็นระบบการบังคับใช้ระหว่างประเทศ และต้องมีองค์ระหว่างประเทศหรือคณะกรรมการเป็นผู้รับผิดชอบ ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความมั่นใจในการบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวนั่นเอง

2. The sovereignty model รูปแบบนี้จะบังคับใช้กฎหมายภายในของประเทศนั้นๆ ในกรณีที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นในประเทศดังกล่าวและปรับใช้นอกเขตอำนาจของประเทศตนในกรณีพิพาทที่เกี่ยวข้องกับธุรกรรมข้ามพรมแดน

3. The network model เป็นรูปแบบที่อยู่บนพื้นฐานของการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และข้อตกลงร่วมมือกันหรือข้อตกลงที่เป็นทางการ เครือข่ายการบังคับใช้กฎหมาย การแบ่งปันข้อมูลและเครือข่ายกฎหมายแข่งขันทางการค้าประเภทสารบัญญัติ

เส้นทางที่นำเสนอสำหรับกฎหมายระหว่างประเทศในเรื่องการแข่งขันทางการค้ามีดังต่อไปนี้

1. Uniform law เป็นสิ่งที่สมบูรณ์ที่สุดแต่ประสบความสำเร็จน้อย

2. Harmonized law สมบูรณ์น้อยกว่า Uniform และลดความแตกต่างในระหว่างกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ โดยปล่อยให้รายละเอียดต่างๆของกฎหมายเป็นเรื่องของผู้บัญญัติกฎหมาย

3. Convention law สอดคล้องกันน้อยเพราะ Convention law จะใช้กฎหมายภายในของประเทศนั้นๆบังคับใช้เพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างประเทศเพื่อหลีกเลี่ยงข้อกล่าวหาในเรื่องการรุกรานอธิปไตยของประเทศอื่นนั่นเอง

4. The conflicts-of-law approach or “choice-of-law approach (กฎหมายขัดกัน)

ซึ่งในแต่ละรูปแบบนั้นมีทั้งข้อดีและข้อด้อยแตกต่างกันไปกล่าวคือ Uniform law มีความสอดคล้องกลมกลืนกัน สามารถบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพและเหมาะสมอย่างยิ่งสำหรับภูมิภาคเศรษฐกิจที่มีความร่วมมือกันอย่างใกล้ชิด ส่วน Convention law นั้นจะยืดหยุ่นสำหรับประเทศที่ร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในรูปแบบทวิภาคีและพหุภาคี ส่วน The WTO model เหมาะสมกับระบบการค้าโลก

รูปแบบกฎหมายแข่งขันทางการค้าที่เหมาะสมกับอาเซียนคือ Harmonized law เพราะอาเซียนต้องคำนึงถึงความแตกต่างของโครงสร้างเศรษฐกิจ ประวัติศาสตร์ทางเศรษฐกิจ ระบบกฎหมาย เป้าหมายของสังคมและวัฒนธรรมรวมทั้งความแตกต่างในโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ดังที่ Jernny ได้กล่าวว่า “วิธีการแก้ไขปัญหาทั่วไปเพื่อที่จะส่งเสริมการเปิดเสรีทางการค้า การปฏิรูปกฎระเบียบ (ความร่วมมือทางเศรษฐกิจระดับภูมิภาค) นโยบายในการแข่งขัน จะต้องยืดหยุ่นเพียงพอในการที่จะให้แต่ละประเทศที่มีความแตกต่างกันสามารถที่จะดำรงอยู่ต่อไปได้”และ“ความคงอยู่ของพันธมิตรระหว่างประเทศในระดับการค้าพหุภาคีนั้นไม่ได้ออกแบบเพื่อเป็นการขัดขวางแต่ละประเทศในการที่จะแสวงหานโยบายภายในประเทศที่เหมาะสมกับประเทศของตนเอง ข้อตกลงพหุภาคีนั้นเปิดช่องให้มีความแตกต่างของกฎหมายภายในของแต่ละประเทศได้ トラバドที่ความแตกต่างนั้นไม่ขัดต่อหลักการของ WTO (Thanadsillapakull Lawan, 2010, pp. 430-435)

รองศาสตราจารย์ ดร.ลาวัณย์ ถนัดศิลป์กุล เห็นว่าแม้แต่ในสหภาพยุโรปเอง กฎหมายแข่งขันทางการค้าของแต่ละประเทศยังคงมีผลบังคับใช้ และเห็นด้วยกับคำพูดของ Jernny โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้กรณีดังกล่าวกับสมาคมอาเซียน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นด้วยกับความเห็นของท่านอาจารย์ลาวัณย์ว่า Harmonized law เป็นรูปแบบกฎหมายแข่งขันทางการค้าที่เหมาะสมกับอาเซียนเพื่อควบคุมให้การเปิดเสรีการค้าและการลงทุนภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นไปอย่างยุติธรรม